

Ny hvitvaskingslov

Regjeringen har fremmet forslag om ny hvitvaskingslov, og det er antatt at loven og tilhørende forskrift vil tre i kraft 15. april. Artikkelen redegjør for de mest sentrale endringene av betydning for revisor samt noen prinsipielle betraktninger knyttet til anvendelsesområde.

Artikkelen er forfattet av:

Juridisk rådgiver
Henning Alme Siebke
Den norske Revisorforening

Loven viderefører de sentrale elementene i gjeldende hvitvaskingslov, men inneholder også utvidelser av tiltak mot hvitvasking og terrorfinansiering på enkelte områder. Dette gjelder særlig tiltak knyttet til kundekontroll basert på kjenn-din-kunde-prinsippet.

Lovforslaget bygger på forslag fremmet av et lovutvalg i NOU 2007:10 Om tiltak mot hvitvasking og terrorfinansiering. Bakgrunnen er gjennomføring av EUs tredje hvitvaskingsdirektiv, som erstatter det tidligere direktivet fra 1991 og et endringsdirektiv fra 2001. Første og annet hvitvaskingsdirektiv er gjennomført i norsk rett gjennom gjeldende hvitvaskingslov.

Anvendelsesområdet for tredje hvitvaskingsdirektiv omfatter også terrorfinansiering, og kretsen av pliktsubjekter er utvidet sammenlignet med de tidligere direktivene. Videre er kravene til kundekontroll (identitetskontroll) spesifisert og utvidet, blant annet med krav om identifisering av fysiske personer som eier eller kontrollerer kunden, eller som kunden handler på vegne av. Det stilles også krav om løpende oppfølging av etablerte kunde-forhold. Kundekontroll og løpende oppfølging skal foretas på grunnlag av en risikovurdering, og reglene åpner i større grad enn tidligere for relativisering av kundekontrollen. Når det gjelder rapportering til Financial Intelligence Unit (Økokrim i Norge), er det gitt enkelte unntak fra forbudet mot å opplyse tredjepersoner om at rapport er sendt. Tredje hvitvaskingsdirektiv bærer gjennomgå-

ende preg av større detaljregulering enn første og annet hvitvaskingsdirektiv. Den nye hvitvaskingsloven inneholder på denne bakgrunn flere bestemmelser enn gjeldende lov.

Lovens tittel og formål

Gjeldende hvitvaskingslov har tittelen «Lov om tiltak mot hvitvasking av utbytte fra straffbare handlinger mv.» Forslaget til ny lov er kalt «Lov om tiltak mot hvitvasking og terrorfinansiering mv.», (med korttittelen «hvitvaskingsloven») for også å reflektere forebygging og avdekking av terrorfinansiering som sentrale mål. Lovutvalget mente det ikke var problematisk at lovens tittel og korttittel isolert sett gir inntrykk av et noe snevrere formål enn lovens reelle formål.

Formålet med den nye loven er «å forebygge og avdekke transaksjoner med tilknytning til utbytte av straffbare handlinger eller med tilknytning til terrorhandlinger» (§ 1). Til tross for at formålsangivelsen i den nye loven unngår bruk av begrepet «hvitvasking», la lovutvalget til grunn at formålet med den nye loven reelt sett vil være det samme som formålet med gjeldende lov (forebygging og bekjemping av hvitvasking av utbytte fra straffbare handlinger, men i sin ytterste konsekvens forebygging og bekjemping av profittmotivert kriminalitet og terrorfinansiering).

Revisorforeningen ga i sitt høringsvar til lovutvalgets forslag uttrykk for at det er misvisende og uheldig lovteknikk at lovens tittel isolert sett gir inntrykk av et snevrere formål enn lovens reelle formål, og at det av hensyn til klarhet i lovverket er sentralt med samsvar mellom lovens tittel og reelle formål. Artikkelforfatteren er av samme oppfatning. Departementet slutter seg imidlertid til utvalgets forslag.

Jeg kommer tilbake til de praktiske konsekvensene av det reelle formålet med loven sett fra revisors ståsted mot slutten av artikkelen.

Kundekontroll

Kravet om at rapporteringspliktige skal identifisere kundene og bekrefte kundenes identitet er et sentralt utslag av «kjenn-din-kunde-prinsippet». De gjeldende reglene om identitetskontroll erstattes av mer detaljerte krav til kundekontroll (ny lov kapittel 2). Kundekontrollen skal være risikobasert, det vil si tilpasset risikoen for hvitvasking og terrorfinansiering. I tråd med dette omfatter kravene både forsterkede kontrolltiltak og forenklet kundekontroll. Risikobasert kundekontroll medfører plikt og rett til å vurdere risikoen for hvitvasking, og å tilpasse kundekontrollen ut fra risikovur-

KJENN DIN KUNDE: Kravet om at rapporteringspliktige skal identifisere kundene og bekrefte kundenes identitet er et sentralt utslag av «kjenn-din-kunde-prinsippet».

deringer. Slik lovens krav til registrering av opplysninger om kunden er utformet, gis revisor imidlertid lite spillerom for å tilpasse omfanget av registreringen til risikoen for hvitvasking. Jeg kommer tilbake til dette nedenfor.

Revisorer skal foreta løpende oppfølging av kundekontrollen (§ 14). Kundekontroll og løpende oppfølging skal foretas på grunnlag av en vurdering av risiko for transaksjoner med tilknytning til utbytte av straffbare handlinger, eller terrorhandlinger. Risikoen skal vurderes ut fra type kunde, kundeforhold, produkt eller transaksjon. Revisor må kunne påvise at omfanget av tiltak er tilpasset den aktuelle risiko.

Loven krever at revisor foretar kundekontroll ved etablering av kundeforhold, tilsvarende det som gjelder i dag (§ 6). I tillegg skal revisor foreta kundekontroll dersom det foreligger tvil om hvorvidt tidligere innhentede opplysninger om kunden er korrekte eller tilstrekkelige.

Gjennomføring av kundekontroll

Kundekontrollen skal omfatte følgende (§ 7):

- registrering av navn, fødselsnummer, adresse og referanse til legitimasjon som er brukt for bekrefting av identitet,
- bekreftelse av kundens identitet på grunnlag av gyldig legitimasjon,
- bekreftelse av identiteten til reelle rettighetshavere på grunnlag av egnede tiltak, og
- innhenting av opplysninger om kundeforholdets formål og tilsiktede art.

Hva som anses som «gyldig legitimasjon», er i dag fastsatt i hvitvaskingsforskriften. En tilsvarende bestemmelse vil bli videreført i ny hvitvaskingsforskrift.

Bekreftelse av kundens identitet

Dersom kunden er en juridisk person, skal revisor kontrollere identiteten til den som handler på vegne av kunden (den som på vegne av selskapet opptrer overfor revisor ved etablering av kundeforholdet) på grunnlag av gyldig legitimasjon (§ 7 annet ledd). Det skal også dokumenteres, ved firmaattest, stiftelsesdokument eller skriftlig fullmakt at vedkommende er berettiget til å representere kunden utad. Kravene til identitetskontroll av juridiske personer er således skjerpet sammenlignet med gjeldende lov, som kun krever firmaattest som ikke er eldre enn tre måneder.

Etter gjeldende lov skal identitetskontroll alltid skje ved kundens personlige fremmøte (hos revisor eller kunde). Selv om også den nye hvitvaskingsloven tar utgangspunkt i at revisors identitetskontroll skjer ved personlig fremmøte, åpner loven for at kundekontroll av fysisk person kan skje ved hjelp av fysisk legitimasjon uten at kunden møter personlig (§ 7 fjerde ledd). Dette krever imidlertid at kunden fremlegger ytterligere dokumentasjon som bekrefter vedkommendes identitet. Supplerende dokumentasjon vil typisk være navnetrekk, som typisk bekrefter at legitimasjonen (pass, bankkort, førerkort) tilhører kunden. Det vil være opp til revisor å vurdere om personlig fremmøte er nødvendig for å oppnå betryggende identitetskontroll, jf. prinsippet om risikobasert kundekontroll.

Den nye loven gir adgang til forenklet kundekontroll av fysiske personer, også de som opptrer på vegne av juridiske personer, dersom revisor er sikker på vedkommendes identitet (§ 7 femte ledd). Det er således ikke nødvendig for disse å fremlegge gyldig legitimasjon. Dette er særlig praktisk for revisorer i mindre og oversiktlige lokalsamfunn, hvor revisor kjenner vedkommende godt. Det er viktig å understreke at revisor også i slike tilfeller må foreta en risikovurdering, og må kunne påvise at omfanget av kundekontrolltiltakene er tilpasset risikoen for hvitvasking.

Bekreftelse av identiteten til reelle rettighetshavere

Som nevnt er kravet om identifikasjon og bekreftelse av identiteten til reelle rettighetshavere en nyhet i tredje hvitvaskingsdirektiv og i ny hvitvaskingslov. Bakgrunnen for et slikt krav er ønsket om å sikre effektiv kundekontroll og håndhevelse av «kjenn-din-kunde-prinsippet». Det er sentralt at revisor kjenner den eller de som står bak eller kontrollerer selskapet.

«Reelle rettighetshavere» er definert i loven § 2 nr. 3. Dette omfatter fysiske personer som i siste instans eier eller kontrollerer en kunde eller som en transaksjon gjennomføres på vegne av. Følgende skal alltid anses som reelle rettighetshavere:

1. den som direkte eller indirekte eier mer enn 25 % av eierandelene eller stemmene i et selskap, unntatt børsnoterte selskap,
2. den som utøver kontroll over ledelsen av en juridisk person på annen måte enn nevnt i nr. 1,

3. den som ifølge vedtekter eller på annet grunnlag skal motta 25 % eller mer av formuesgodene i en stiftelse eller et fond,
4. den som har hovedinteressen av opprettelsen eller forvaltningen av en stiftelse eller et fond, eller
5. den som utøver kontroll over mer enn 25 % av formuesgodene i en stiftelse eller et fond.

I den svenske hvitvaskingsloven (lag om åtgärder mot penningtvätt) benyttes «den verkliga hovudmannen», mens dansk rett benytter betegnelsen «reell ejer».

Hva innebærer det så at revisor skal bekrefte identiteten til reelle rettighetshavere på grunnlag av «egnete tiltak»? Ordlyden i loven gir i seg selv liten veiledning. Her må man falle tilbake på det generelle kravet om at kundekontrollen skal være risikobasert, og revisor må derfor foreta en konkret risikovurdering. Det er naturlig at revisor som påtar seg revisjonsoppdrag for et selskap innhenter disse opplysningene om reelle rettighetshavere i forbindelse med oppdragsinngåelsen. Revisor kan innhente relevante opplysninger om reell rettighetshaver i offentlige registre eller på annen måte, men det mest praktiske tiltaket vil være å etterspørre de relevante data fra kunden selv. Revisor må i den forbindelse vurdere om de opplysningene kunden fremlegger er betryggende. I forarbeidene uttaler departementet at det normalt vil være tilstrekkelig at det overfor revisor fremlegges henholdsvis aksjeeierbok/utskrift fra aksjeeierregisteret eller selskapsavtale.

Registrering av opplysninger om kunden og reelle rettighetshavere

Gjeldende hvitvaskingslov inneholder bestemmelser om registrering av kundeopplysninger. Et uttrykkelig krav om registrering av opplysninger om identiteten til kunde og reell rettighetshaver kan ikke utledes av tredje hvitvaskingsdirektiv. Departementet anser imidlertid, i likhet med lovutvalget, at de opplysninger som skal registreres etter gjeldende lov etter sin art vil være egnet til å fremme en entydig identitet.

Som et kundekontrolltiltak skal revisor derfor registrere opplysninger om kunden som omfatter navn/foretaksnavn, fødselsnummer/organisasjonsnummer, fast adresse og referanse til legitimasjonen som er benyttet til å bekrefte kundens identitet (§ 8). Til tross for at kundekontrollen som

UTKONTRAKTERING: Utkontraktering av gjennomføring av kundekontroll kan være praktisk og hensiktsmessig når geografiske begrensninger vanskeliggjør gjennomføring av kundekontrollen.

utgangspunkt skal være risikobasert, gis revisor liten mulighet for å tilpasse omfanget av registreringer til risikoen for hvitvasking hos den enkelte kunde fordi loven setter konkrete krav til opplysninger som alltid skal registreres, uavhengig av den konkrete risikoen. Et unntak gjelder muligens for reelle rettighetshavere, hvor revisor skal registrere opplysninger som «entydig identifiserer disse». Her vil revisor kunne ha en risikobasert tilnærming, men i praksis er de opplysninger som revisor må registrere om kunden, også mest relevante hva gjelder reelle rettighetshavere.

Opplysninger om kundeforholdets formål og tilsiktede art

Når det gjelder revisor og kravet om at rapporteringspliktige, som en del av kundekontrollen, må innhente opplysninger om kundeforholdets formål og tilsiktede art, vil dette fremgå av revisors engasjementsavtale med kunden. Dette gjelder både på revisjonsoppdrag, men også ved utføring av rådgivnings- eller andre tjenester for en kunde.

I denne forbindelse minnes det om at hvitvaskingsloven gjelder for revisorer «i utførelse av deres yrke» (§ 4 annet ledd). Dette innebærer at loven også gjelder for revisor ved utføring av rene rådgivnings- eller andre tjenester for ikke-revisjonsklien-

ter, så lenge revisor også driver revisjonsvirksomhet.

Tidspunktet for kundekontroll

Gjeldende hvitvaskingslov stiller ikke noe eksplisitt krav om at kundekontroll skal foretas før kundeforholdet etableres, men dette må innfortolkes jf. blant annet avvisning av kunden etter hvitvaskingsforskriften § 9. Reglene gir ikke revisor eller andre rapporteringspliktige anledning til å utsette kundekontrollen.

Den nye loven krever eksplisitt at kundekontroll som hovedregel skal foretas før kundeforholdet etableres (§ 9). Det åpnes imidlertid for at kundekontrollen kan gjennomføres under etablering av kundeforholdet, dersom etableringen av kundeforholdet er nødvendig for ikke å hindre den alminnelige forretningsdrift, og det er liten risiko for transaksjoner med tilknytning til en straffbar handling eller terror.

For revisor vil unntaket neppe være særlig praktisk, og kundekontroll vil derfor som nå måtte gjennomføres før kundeforholdet etableres.

Kundekontroll utført av tredjeparter

Den nye hvitvaskingsloven hjemler en mulighet for revisorer til å legge til grunn kundekontroll foretatt av tredjeparter

(§ 11). Dette er noe annet enn utkontraktering av gjennomføring av kundekontroll, som behandles nedenfor. En tilsvarende bestemmelse finnes ikke i gjeldende lov. Hvitvaskingsforskriften gir imidlertid rapporteringspliktige som er filial av utenlandsk institusjon (typisk forsikringsselskap mv.), anledning til å legge til grunn en bekreftelse fra hovedkontoret om at identitetskontroll er gjennomført.

Med «tredjeparter» menes nærmere angitte rapporteringspliktige etter hvitvaskingsloven, herunder statsautoriserte og registrerte revisorer. Revisorer kan således legge til grunn kundekontroll foretatt av andre revisorer, og dette vil kunne være ressursbesparende. Som eksempel er nevnt i forarbeidene at et utenlandsk selskap ønsker å foreta oppkjøp i Norge, og engasjerer et norsk revisjonsselskap tilknyttet et internasjonalt nettverk for gjennomføring av finansiell due dilligence. Det norske revisjonsselskapet vil da kontakte revisjonsnettverkets kontor i kundens hjemstat for bistand med gjennomføring av kundekontroll.

Det er sentralt å merke seg at dette *ikke* medfører unntak fra revisors plikt til å registrere opplysninger som nevnt ovenfor i henhold til § 8, eller oppbevaringsplikten knyttet til opplysninger og dokumenter etter § 22. Og kanskje viktigst; revisor (ikke tredjepart) har i slike tilfeller uansett ansvaret for at kundekontroll gjennomføres i samsvar med hvitvaskingsloven og -forskriften.

For at revisor skal kunne oppfylle sine plikter i slike situasjoner, må tredjepart stille de nødvendige opplysninger (det som er samlet inn for gjennomføring av kundekontroll) til rådighet for revisor. På anmodning skal tredjeparten straks viderevende til revisor kopier av opplysninger og dokumentasjon om kunden eller reell rettighetshavers identitet. Utlevering som er nødvendig for at revisor skal kunne oppfylle sine plikter med hensyn til kundekontroll, herunder plikten til å påvise at utførte tiltak er tilpasset aktuell hvitvaskingsrisiko, er ikke brudd på taushetsplikten etter revisorloven dersom kunden informeres om utleveringen.

Utkontraktering av gjennomføring av kundekontrollen

Utkontraktering av gjennomføring av kundekontroll kan være praktisk og hensiktsmessig eksempelvis der geografiske begrensninger vanskeliggjør gjennomføring av kundekontroll. Etter dagens hvit-

vaskingsregelverk har revisor anledning til å inngå avtale med andre rapporteringspliktige om å utføre legitimasjonskontroll for seg. Revisor har dog alltid ansvaret for at kontrollen gjennomføres på forsvarlig måte i samsvar med hvitvaskingsreglene.

Den nye loven gir på tilsvarende måte anledning til på gitte vilkår å utkontraktere kundekontrollen til andre rapporteringspliktige og postoperatører med konsesjon (§ 12). Tredje hvitvaskingsdirektiv setter ikke begrensninger med hensyn til hvem som kan benyttes som oppdragstaker, og lovutvalget foreslo at også andre enn rapporteringspliktige etter hvitvaskingsloven skulle kunne benyttes. Departementet var ikke enige i dette, og begrunnet sitt syn med at Kredittilsynets erfaring med kundekontroll fremdeles er beheftet med store problemer. Å utvide utkontrakteringsadgangen ville derfor etter departementets syn ikke være forsvarlig, samt at det fra lovutvalget ikke forelå noen vurderinger som tilsa at det er et behov for å benytte ikke-rapporteringspliktige som oppdragstakere.

Utkontraktering forutsetter skriftlige avtaler mellom revisor og oppdragstaker. I dette ligger det implisitt en forutsetning om at utkontrakteringen har et visst omfang og en viss varighet. Avtalen må inneholde en klar beskrivelse av hvilke oppgaver som utkontrakteres, regler om taushetsplikt og hvordan oppdragstaker skal overlevere opplysninger til revisor. Som ved kundekontroll utført av tredjepart som nevnt ovenfor, har revisor ansvar for at kundekontroll gjennomføres i samsvar med lov og forskrift, og at det etableres forsvarlige kontroll-kommunikasjonsrutiner hos oppdragstaker. Utlevering av opplysninger og dokumenter som er nødvendige for at revisor skal kunne oppfylle sine kundekontrollplikter, medfører ikke brudd på taushetsplikten etter revisorloven.

Forenklet kundekontroll

Gjeldende hvitvaskingsforskrift unntar revisor fra legitimasjonskontroll dersom kunden er finansinstitusjon, verdipapirforetak eller forvaltningsselskap for verdipapirfond. Denne typen foretak er blant annet selv rapporteringspliktige etter hvitvaskingsloven, og underlagt tilsyn fra Kredittilsynet.

Regler om forenklet kundekontroll er av lovtekniske årsaker regulert i ny hvitvaskingsforskrift § 8, med hjemmel i hvitvaskingsloven § 13. Forskriften fritar revisor fra pliktene til å foreta kundekontroll ved

etablering av kundeforhold til nevnte type foretak, men utvider unntaket til også å gjelde blant annet forsikringselskaper og selskaper som har finansielle instrumenter opptatt til notering på et regulert marked i EØS-området i henhold til MiFID-direktivet. Ved etablering av kundeforhold med børsnoterte foretak er revisor således fritatt fra kundekontroll. Bakgrunnen for dette er at selskapene er underlagt omfattende informasjonsregler i samsvar med markedsmissbruksdirektivet og rapporteringsdirektivet. Kunder som utøver forsikringsformidlings og -meglingsvirksomhet er ikke unntatt.

Det er viktig å merke seg at unntaket ikke gjelder for plikten til å foreta kundekontroll ved mistanke om at en transaksjon har tilknytning til hvitvasking eller terrorfinansiering. Plikten til løpende oppfølging gjelder også, se om dette nedenfor. Det minnes også om at plikten til å påvise at omfanget av utførte kundekontrolltiltak er tilpasset den aktuelle risikoen også gjelder her.

Løpende oppfølging

Gjeldende hvitvaskingslov inneholder ikke bestemmelser om løpende oppfølging av etablerte kundeforhold eller gjennomføring av kundekontroll på passende tidspunkter på grunnlag av en risikovurdering.

Ny hvitvaskingslov setter krav til at revisor kontinuerlig skal følge opp eksisterende kundeforhold (§ 14). Oppfølgingsplikten gjelder *også* eldre kundeforhold, det vil si kundeforhold som er etablert før gjeldende hvitvaskingslov trådte i kraft (1. januar 2004). Dette er presisert i forarbeidene til loven. Det vektlegges i denne forbindelse at det er like viktig å ta hensyn til ny informasjon som reiser tvil om de registrerte kundeopplysningene, som for nyere kundeforhold.

Løpende oppfølging av kundeforholdet skal foretas på grunnlag av en risikobasert tilnærming, jf. loven § 5. Kravet innebærer blant annet at revisor skal påse at transaksjoner revisor blir kjent med gjennom sitt oppdrag, er i samsvar med revisors kjennskap til kunden og dennes virksomhet. Revisor må også oppdatere dokumentasjon og opplysninger om kunden. Bestemmelsen må ses i sammenheng med kravet i loven § 6 første ledd nr. 4 om at kundekontroll skal foretas når det oppstår tvil om hvorvidt tidligere innhentede opplysninger om kunden er korrekte eller tilstrekkelige.

På vegne av våre oppdragsgivere søkes:

- CFO
- Analytiker talenter
- Regnskapssjef
- Autoriserte regnskapsførere
- Assisterende finanssjef
- Management for Hire
- Ansvarlig kundeskontro
- Business Controller talenter
- Forvalter Derivater
- Konsulent M&A
- Økonomisjef talenter
- Regnskapsmedarbeidere
- Controller

Capus jobber for organisasjoner som anerkjenner verdien av dyktige medarbeidere. Våre konsulenter har lang erfaring og ønsker å bidra til din karriereutvikling innen regnskap, økonomi og finans.

Om dette er relevant for deg ønsker vi en tettere dialog om fremtiden.

Kontakt leder i Capus Financials, Svein Sørensen, for en uforpliktende prat på 22 94 11 00.

www.capus.no

Revisjon

Forsterkede kontrolltiltak

Tredje hvitvaskingsdirektiv inneholder regler om forsterkede kontrolltiltak. Dette omfatter kontrolltiltak, i tillegg til kunde-kontroll og løpende oppfølging, i situasjoner som ut fra sin art innebærer høy risiko for hvitvasking eller terrorfinansiering. Tiltakene skal anvendes på grunnlag av en risikobasert tilnærming.

Gjeldende hvitvaskingslov inneholder ikke regler om forsterkede kontrolltiltak.

Ny hvitvaskingslov § 15 første ledd krever at revisor, i situasjoner som etter sin art innebærer høy hvitvaskings- og terrorfinansieringsrisiko, ut fra en risikovurdering skal anvende andre kontrolltiltak enn de kundekontrolltiltakene som følger av loven §§ 5 til 14. Revisor vil eksempelvis måtte ta stilling til om den dokumentasjon som fremlegges er tilstrekkelig for å bekrefte kundens identitet.

Bestemmelsen (annet ledd) krever videre at revisor og andre rapporteringspliktige skal ha til rådighet egnede kontrolltiltak for å fastslå om kunden er en «politisk eksponert person». I så tilfelle må revisor foreta visse eksplisitte tiltak (punkt 1–3). Med politisk eksponert person menes fysisk person som innehar eller i løpet av det siste året har innehatt høytstående offentlig verv eller stilling i en annen stat enn Norge, er nært familiemedlem eller en kjent medarbeider til en slik person. Rapporteringspliktige skal etter loven vie særlig oppmerksomhet til produkter eller transaksjoner som fremmer anonymitet.

Hvor praktisk denne bestemmelsen er i forhold til revisors virksomhet, er uvisst. Bestemmelsen understreker uansett lovens system med bruk av tiltak ut fra en vurdering av risikoen for hvitvasking og terrorfinansiering, og dette er det viktig at revisorene merker seg.

Undersøkelles- og rapporteringsplikt

Det er ikke materielle endringer hva gjelder kravet til undersøkelser og rapportering av mistenkelige transaksjoner i den nye loven. Revisor skal således som i dag foreta nærmere undersøkelser ved mistanke om transaksjoner knyttet til utbytte fra straffbare handlinger eller terrorfinansiering. Dersom mistanken ikke avkreftes, skal revisor rapportere til Økokrim.

I den nye loven er kravet til undersøkelser og rapportering splittet i to bestemmelser

(§§ 17 og 18). Dette er for å understreke at de to pliktene skal ses som separate. Mange revisorer vurderer i dag kun om et forhold skal rapporteres eller ikke, uten å gå via plikten til å gjøre forutgående undersøkelser. Mye av årsaken til dette er nok at revisor har en utvidet undersøkelsesplikt etter revisorloven § 5–3 første ledd annet pkt. dersom det er forhold som tilsier at det kan foreligge misligheter. Denne korresponderer i stor grad med undersøkelsesplikten etter hvitvaskingsloven.

Noen prinsipielle betraktninger

Det har vært mye diskusjoner om virkeområdet til gjeldende hvitvaskingslov, særlig knyttet til omfanget av undersøkelses- og rapporteringsplikten. Sistnevnte plikter er etter artikkelforfatterens mening ikke klare nok, og den nye loven er ikke utformet på en måte som gjør at man unngår uklarhet knyttet til rekkevidden av pliktene.

Undersøkelsesplikten inntreder ved revisors mistanke om transaksjoner med tilknytning til utbytte av en straffbar handling eller terrorfinansiering. Revisor skal rapportere opplysninger til Økokrim om den aktuelle transaksjonen og om de forhold som har medført mistanke, dersom mistanken ikke avkreftes etter undersøkelsene. Begrepet «straffbar handling» omfatter enhver straffbar handling uten avgrensning. Også skatte- og avgiftsunndragelser og brudd på aksje- og selskapslovgivningen omfattes.

Uklarheten knytter seg i stor grad til betydningen av lovens ordlyd hva gjelder «transaksjon har tilknytning til utbytte...». Transaksjonsbegrepet skal ut fra forarbeidene tolkes vidt, og omfatter i praksis enhver befatning med et utbytte. Med en slik tolkning inntreder undersøkelses- og eventuelt rapporteringsplikt for revisor for alle praktiske formål allerede der det foreligger mistanke om utbytte fra straffbare handlinger, og slik at kravet om (etterfølgende) «transaksjon» ikke har særlig praktisk betydning.

En alternativ tolkning er at det faktisk kreves en etterfølgende transaksjon med et utbytte fra en straffbar handling for at undersøkelser og rapportering skal måtte foretas, noe som er mer i tråd med det man tradisjonelt forbinder med hvitvasking, og som er bakgrunnen for de nevnte EU-direktivene. En slik forståelse er i samsvar med uttalelsene i Kredittilsynets rund-

skriv nr. 13/2006, som blant annet trekker frem formålsbetraktninger som grunnlaget for en slik tolkning.

Forutsatt at første tolkningsalternativ er det «riktige», har hvitvaskingsloven et betydelig virkeområde, og medfører plikt for revisorer til å rapportere til Økokrim enhver (ikke avkreftet) mistanke om ethvert utbytte fra enhver straffbar handling. Dette skaper nødvendigvis praktiske utfordringer, tatt i betraktning Økokrims begrensede ressurser, og at mange meldinger om mistenkelige transaksjoner vanskelig vil kunne følges opp (til tross for at meldingene kun er å anse som etterrettingsinformasjon, og må ses som brikker i et puslespill). Videre vil et så omfattende virkeområde kunne gi uheldige signaler, og kan medføre at respekten for loven reduseres. Lovens tittel (hvitvaskingsloven) gir som ovenfor nevnt et inntrykk av at loven regulerer situasjoner som innebærer hvitvasking, men satt på spissen regulerer loven i realiteten en rapporteringsplikt for revisor ved mistanke om utbytte fra straffbare handlinger. Manglende samsvar mellom lovens tittel, formålsbestemmelse og reelle virkeområde er uheldig lovteknikk.

Når det er sagt, er det viktig at revisorene tar det ansvaret lovgiver har pålagt dem etter hvitvaskingsloven i kraft av revisorrollen og rollen som allmennhetens tillitsperson. I relasjon til revisors oppgaver og plikter med å forebygge og avdekke økonomisk kriminalitet, og ulike roller i denne forbindelse, må rapporteringsplikten etter hvitvaskingsloven ses på som en naturlig del av revisors profesjonelle samfunnsansvar. For å kunne oppfylle disse pliktene er det sentralt at revisorene har god kunnskap om innholdet i regelverket og om hva rapporteringssystemet er, samt at man er seg sitt ansvar bevisst hva gjelder kunnskapen om og holdningen til den rollen man som revisor er tillagt etter hvitvaskingsreglene.

Med hensyn til hva rapporteringssystemet etter hvitvaskingsloven egentlig er, kan det vises til en utmerket artikkel i Revisjon og Regnskap nr. 1–2008 av Geir Kjetil Finneide, fagdirektør i Økokrim.